

Research Paper

Sociological study of the factors affecting social participation (A survey on the cities of Javanroud and Ravansar)

Shahram Fazeli¹, Abdulreza Adhami^{2*}, Faizollah Nouroozi³

1. PhD candidate in economic sociology and development, North Tehran branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. fazelishahram@yahoo.com.

2. Associate Professor, Department of Sociology, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. adhamiab@yahoo.com.

3. Assistant Professor, Department of Sociology, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Faizollah_nouroozi@yahoo.com.

Received: April 5, 2023

Accepted: August 16, 2023

Available online: September 23, 2023

Keywords:

education, fatalism, social class, social participation, Javanroud and Ravansar.

Abstract

This research was conducted with the aim of sociological study of the factors affecting social participation in the counties of Javanroud and Ravansar. In this research, we want to know the level of social participation of the citizens of Javanroud and Ravansar counties. and examine and test the factors affecting social participation to determine what factors have influenced the reduction of social participation? The theoretical framework of this research is taken from the opinions of experts of the old school of modernization, such as Lerner and Rogers, etc. The research method was a survey and the research tool was a questionnaire. The statistical population of the research was all citizens over 18 years old living in the counties of Javanroud and Ravansar. The sample size was 384 people who were selected by multi-stage cluster sampling method. The findings of the research indicate the average level of social participation in the counties of Javanroud and Ravansar, and there is a significant relationship between the independent variables (fatalism, education, age and gender) and the dependent variable (social participation). There is no significant relationship between social class variable and social participation. The results of the regression analysis showed that the value of the multiple correlation coefficient is 0.393 and the independent variables explain 14.6% of the changes in the dependent variable, and among the factors affecting social participation, only the variables of age and fatalism have been effective respectively. The results showed that fatalism is the driver of social participation.

Fazeli, Sh., Adhami, A. & Nouroozi, F. (2023). Sociological study of the factors affecting social participation (A survey on the cities of Javanroud and Ravansar), *Sociology of Culture and Art*, 5 (3), 203-219.

Corresponding author: Abdulreza Adhami.

Address: Department of Sociology, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Tell: 09122077647

Email: adhamiab@yahoo.com.

Sociological study of the factors affecting social participation (A survey on the cities of Javanroud and Ravansar)

Extended Abstract

1- Introduction:

Participation means participating in a social situation and engaging in various activities, which has three components - volunteering, helping and taking responsibility. Therefore, participation is a necessary and inseparable part of every person's daily life and is of great importance. Contemporary Iran is in a state of transition, and in order to solve social issues and problems, inevitably they must study the state of participation and the factors and obstacles affecting it. The participation rate of the people of Kermanshah province in the presidential and Islamic council elections of 2021 was 46%, and based on the interview conducted by the researcher with one of the officials involved in the participation issue in Kermanshah city, the participation rate of the people of Javanroud and Ravansar counties in these elections. In general, it was lower than the average level. Therefore, in the current research, we want to know what is the social participation rate of the citizens of Javanroud and Ravansar counties? and to study and test the factors affecting social participation in these counties, which are among the less developed regions of Kermanshah province. To find out what factors have affected the reduction of social participation of the citizens of Javanroud and Ravansar counties?

2- Methods:

The current research is explanatory in terms of research objectives, in terms of application, practical, in terms of method, survey, in terms of depth, it is extensive. Based on the type of data and analysis, it is quantitative (survey) and cross-sectional in terms of time. The research population in this study consists of all citizens over 18 years old living in the counties of Javanroud and Ravansar, which are 122,826 people based on the last census (2015). The sample size in this research was calculated using Cochran's formula and its number was 384 people, which 384 people will be the total of two cities. The sampling method in this research is multi-stage cluster sampling proportional to the sample size. The tool of data collection was a questionnaire and spss software was used to analyze the data

3- Results:

The findings showed that most of the male respondents, with university education, in the age group of 30 years and less than 30 years, had a low social class. Regarding the formal social participation variable, the average of formal social participation variable is medium to low. Regarding the formal social participation variable, the average of the respondents' formal social participation variable is medium to low. The variable mean of informal social participation is medium to high.

Regarding the social participation variable, which is measured from the combination of formal and informal participation variables, the average of the social participation variable is average. Regarding the fatalism variable, the average of the respondents' fatalism variable is medium to low. The test of research hypotheses (Pearson, Welch and Brown-Forsyth correlation coefficient and t-test) showed that there is a significant relationship between the variables of fatalism, age, education and gender with social participation, and there is no relationship between the social class variable and social participation. The results of the multivariable regression analysis showed that the value of the multiple correlation coefficient is 0.393, which indicates a weak correlation between the actual values and the observed values of the dependent variable. The value of the adjusted coefficient is 0.146, which means that 14.6 percent of the variance of the social participation variable is caused by the independent variables (fatalism and age). The results showed that the variable of age with a standardized beta coefficient of 0.270 with the direction of influence and positive prediction in the first order and the variable of fatalism with a standardized beta coefficient of 0.194 with the direction of influence and positive prediction in the second order they affect social participation. The variables of gender and education have no significant effect.

4- Conclusion:

Considering that the variable of social participation is measured from the combination of formal and informal participation variables, it can be accurately said that the amount of informal participation in these societies is at a medium to high level. On the contrary, the amount of their official participation is at a medium to low level, which shows that citizens are not very willing to participate in official activities. The concern of this research is the low level of people's participation, especially the official participation, the thermometer of social participation in these areas with the rate it shows, can be a warning for those in charge to prevent social participation from further falling by having appropriate solutions. Informal partnerships have been institutionalized in the existence of people through family and surrounding people, and it has caused the informal dimension of participation to be more prominent than the formal dimension. But participation in official work requires awareness and training, and training and raising the level of information, knowledge and awareness of people can increase their participation in the official dimension.

There is a significant and positive relationship between the variables of fatalism and social participation. The fatalistic spirit of the people of

Sociological study of the factors affecting social participation (A survey on the cities of Javanroud and Ravansar)

this region has pushed them towards cooperative activities. Because in partnerships whose origin is fatalism, fatalism with the moral principles and rules it brings with it is the basis of social participation and causes the element of fatalism to become a source for social participation. fatalism, arising from the text of religious teachings, with its principles and rules, in the first place, spreads work and effort, perseverance, cooperation and social participation to achieve goals. In cases where people cannot overcome problems while using their maximum possibilities and collective participation, they exercise patience, are satisfied with destiny, and get peace. In general, the results showed that the element of fatalism is the driver of social participation.

5- Funding

There is no funding support.

6- Authors' contributions

The present article is taken from a doctoral thesis. The first author is student Shahram Fazli, the second author is supervisor Abdolreza Adhami (responsible author) and the third author is Faizullah Norouzi.

7- Conflict of interests

According to the authors, this article has no conflict of interest.

بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی

(مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر)

شهرام فاضلی^۱، عبدالرضا ادهمی^۲ و فیض‌الله نوروزی^۳

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳. استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

<https://doi.org/10.22034/scart.2023.62805>

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی در شهرستان‌های جوانرود و روانسر انجام شده است. در این پژوهش می‌خواهیم بدانیم میزان مشارکت اجتماعی شهروندان شهرستان‌های جوانرود و روانسر در چه وضعیتی می‌باشد؟ و عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی را مورد بررسی و آزمون قرار دهیم تا مشخص شود که چه عواملی بر کاهش مشارکت اجتماعی تأثیر گذاشته‌اند؟ چهارچوب نظری این تحقیق از آرا صاحب نظران مکتب نوسازی قدیم مانند لرنر و راجرز و ... گرفته شده است. روش تحقیق، پیمایشی و ابزار تحقیق پرسشنامه بوده است. جامعه آماری پژوهش، کلیه شهروندان بالای ۱۸ سال ساکن در شهرستان‌های جوانرود و روانسر بوده است. حجم نمونه ۳۸۴ نفر بوده که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. یافته‌های پژوهش، حاکی از میزان مشارکت اجتماعی متوسط در شهرستان‌های جوانرود و روانسر است و رابطه معنی‌داری بین متغیرهای مستقل (تقدیرگرایی، تحصیلات، سن و جنسیت) با متغیر وابسته (مشارکت اجتماعی) وجود دارد. بین متغیر طبقه اجتماعی با مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نشان داد که مقدار ضریب همبستگی چندگانه ۰/۳۹۳ می‌باشد و متغیرهای مستقل، ۱۴/۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند و از بین عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی، فقط متغیرهای سن و تقدیرگرایی به ترتیب تأثیر گذار بوده‌اند. نتایج نشان داد، تقدیرگرایی محرک مشارکت اجتماعی می‌باشد.

تاریخ دریافت: ۱۶ فروردین ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۵ مرداد ۱۴۰۲

انتشار آنلاین: ۱ مهر ۱۴۰۲

e

واژه‌های کلیدی:

تقدیرگرایی، طبقه اجتماعی، مشارکت اجتماعی، جوانرود و روانسر.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

استناد: فاضلی، شهرام، ادهمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر). فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

* نویسنده مسئول: عبدالرضا ادهمی

نشانی: گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تلفن: ۰۹۱۲۲۰۷۷۶۴۷

پست الکترونیکی: adhamiab@yahoo.com

۱- مقدمه و بیان مسئله

مشارکت به معنای شرکت کردن در یک موقعیت زندگی اجتماعی و درگیر شدن در فعالیت‌های گوناگون است که واجد سه مؤلفه داوطلبانه بودن، یاری دادن و مسؤولیت‌پذیری است. بنابراین مشارکت، جزء ضروری و جدایی‌ناپذیر زندگی روزمره زندگی هر فرد بوده و از اهمیت زیادی برخوردار است (نیکخواه و احمدی، ۱۳۹۶: ۱۶۰). مشارکت از قدیم با زندگی افراد گره خورده است و توجه به این موضوع، از ۲۰۰ سال پیش در نظام‌های اجتماعی و سیاسی جوامع غربی وجود داشته است، اما حاصل این توجه و تأکید بر نقش مشارکت به عنوان یکی از عوامل اصلی و تأثیرگذار بر توسعه تا حد زیادی پس از بعد شکست راهکارها و برنامه‌های توسعه اتفاق افتاد که در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ از غرب به کشورهای در حال توسعه وارد شد. در تحقیق و ارزیابی از این برنامه‌ها، استفاده نکردن از مشارکت مردم، به عنوان عامل اصلی در شکست برنامه‌های مرتبط با توسعه معرفی شده است و پس از این تحقیق و ارزیابی، استراتژی‌های توسعه از مشارکت‌های مردمی بعنوان نیاز اصلی انسان یاد کردند. امروزه مشارکت را بعنوان یک فاکتور اصلی و جدایی‌ناپذیر در امر توسعه می‌بینند و هر روز بر ضرورت و اهمیت آن بیشتر تأکید می‌کنند، به گونه‌ای که در گزارش توسعه انسانی سازمان ملل متحد سال ۱۹۹۳ آمده است: «موضوع مشارکت مردم، رفته رفته به صورت مسأله اصلی زمان ما در می‌آید» (افشانی و جنتی‌فر، ۱۳۹۵: ۷۴).

براساس اجماع نظری، ایران معاصر در وضعیت گذار می‌باشد و برای حل مسائل و مشکلات اجتماعی، بناچار بایستی به مطالعه وضعیت مشارکت و عوامل و موانع مؤثر بر آن بپردازند (فرهادی، ۱۳۹۷: ۱۰۱). مشارکت‌های غیررسمی که سابقه‌ای طولانی مدّت دارد با وجود تحولاتی که در یکصد سال اخیر اتفاق افتاده است، همچنان هم در جامعه ایران پررنگ است و با جرأت می‌توان گفت در طول تاریخ همیشه بر مشارکت رسمی و نهادمند در این سرزمین برتری داشته است. ساختن مساجد و حسینیه‌ها، برگزاری مراسمات مذهبی در ایام و مناسبت‌های خاص، مشارکت در مراسمات عروسی و عزا و مشارکت‌های مردم در قالب‌هایی مانند بنه و واره را می‌توان به عنوان مصداق‌هایی از مشارکت غیررسمی در این سرزمین برشمرد. با نگاه کردن به تجربه‌های مشارکتی در میان روستاییان و عشایر می‌توان دریافت که مشارکت آنها بیشتر در کارهای اقتصادی و به علت‌هایی چون جبر جغرافیایی و شرایط مرتبط با زندگی‌شان بوده است. با گذشت زمان و در عصر جدیدتر، اولین الگوهای مشارکت که در سطح جامعه ایران به تاسی از تحولات کشورهای اروپایی به خصوص کشور فرانسه ایجاد شد، تأسیس مجلس شورای ملی و در ادامه، انقلاب مشروطه، نهضت ملی شدن صنعت نفت، تشکیل انجمن‌های بلدیّه و انجمن‌های ایالتی و ولایتی و در نهایت، انقلاب اسلامی سال ۵۷ و برگزاری انتخابات می‌باشد، که همه آنها را می‌توان از مصداق مشارکت‌های رسمی در کشورمان برشمرد (نوروزی و بختیاری، ۱۳۸۸: ۲۵۲-۲۵۱). اگرچه در جامعه ایران به لحاظ تاریخی، مفهوم مشارکت و معادل‌های محلی و بومی آن مثل همیاری و تعاون قدمت زیادی در حیات فرهنگی و اجتماعی مردم دارد، لیکن برداشت‌های جدیدتر از مشارکت که مبتنی بر مقدم بودن عمل اجتماعی است، نه فقط سابقه زیادی ندارد، بلکه این گونه به نظر می‌رسد که در عرصه‌های مختلف، به هیچ وجه نهادینه نشده است. مشارکت در فکر و عمل مردم و مسؤولان بعنوان یک رفتار بازتاب دهنده که چندان هم فعالانه نیست و به دنبال اهداف ابزاری در موقعیت‌های خاص که عمده آنها سیاسی می‌باشد در پاسخ به درخواست‌های مسؤولان که به دنبال کسب مشروعیت هستند، کاهش یافته است. اگر چه در سال‌های اخیر با طرح شدن مفاهیمی مانند حقوق شهروندی و جامعه مدنی و ... ادبیات مشارکت به معنای نوین در نظر اندیشمندان و نخبگان بسط پیدا کرده است، اما هنوز هم تا نهادینه شدن آن در سطح جامعه راه درازی در پیش دارد (نیکخواه و احمدی، ۱۳۹۶: ۱۶۰).

قطعا مردم آرزو دارند که در سطح جامعه به آنها توجه شود و در رفع و رجوع کردن مشکلات اجتماعی سهمی داشته باشند و به عنوان شهروندان یک جامعه بتوانند نظرات خود را آزادانه بیان کنند و آنها را پیگیری کنند، تا بدین ترتیب بتوانند در بهتر شدن محیط زندگی خود مؤثر واقع شوند، لیکن غالب اوقات مشاهده می‌گردد، اگرچه شهروندان، نظرات، پیشنهادها و توانمندی‌های مؤثری دارند، در یک حالت بی‌تفاوتی، بی‌توجهی و حتی گاهاً در ضدیت قرار می‌گیرند و نمی‌توانند فعالانه مشارکت داشته باشند. در واقع می‌توان گفت، نمی‌توانند از حق شهروندی خود استفاده کنند. عدم توجه به این گونه بی‌تفاوتی‌ها و عدم توجه به مردم و خواسته‌های آنها از طرف مسؤولان، می‌تواند منجر به بحران مشارکت شود. بحران مشارکت یکی از مباحث جدی است و به حالتی تعبیر می‌شود که اراده مشارکت‌طلبانه مردم و تقاضاهای مردم که در جستجوی مشارکت است با ساختارهای اداری، فاضلی، شهرام، ادیمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

سیاسی، حقوقی، عرفی و سنتی حاکم بر جامعه که ویژگی استبدادی و متمرکز را داراست در حالت ناهمخوانی و تضاد قرار می‌گیرد. این بحران مشارکت سرانجام منجر به بحران در نظام اجتماعی و مشروعیت می‌شود و به فروپاشی اجتماعی ختم می‌شود (نیکخواه و احمدی: ۱۶۱). میزان مشارکت مردم استان کرمانشاه در انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای اسلامی سال ۱۴۰۰، ۴۶ درصد بوده است (زبانان، ۱۴۰۰) و براساس مصاحبه آمده بعمل آمده محقق با یک نفر از مسؤولین درگیر مسأله مشارکت در شهر کرمانشاه، میزان مشارکت مردم شهرستان‌های جوانرود و روانسر در انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای اسلامی سال ۱۴۰۰ در مجموع پایین‌تر از حد متوسط بوده است. همچنین، میزان نرخ بیکاری استان کرمانشاه در سرشماری سال ۱۳۹۵ به ۲۵/۱ درصد رسیده که در این سال استان کرمانشاه در رتبه اول بیکاری کشور قرار داشته است، در این سرشماری میانگین نرخ بیکاری کشوری ۱۲/۶ درصد اعلام گردیده است (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمانشاه، ۱۳۹۹: ۴۶) و میزان نرخ بیکاری شهرستان‌های جوانرود و روانسر طی این سال به ترتیب ۳۲/۶ درصد و ۳۱/۵ درصد بوده است و رتبه‌های سوم و چهارم را در بین ۱۴ شهرستان استان کرمانشاه در زمینه بیکاری داشته‌اند (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمانشاه: ۴۸).

علاوه بر این‌ها، پژوهش انجام شده با عنوان نقش فقر در مشارکت اجتماعی، سیاسی و آسیب‌های اجتماعی (مورد مطالعه: محلات محروم شهر جوانرود) نیز مؤید این مسأله است که مشارکت اجتماعی و سیاسی در شهرستان جوانرود پایین‌تر از حد متوسط است و پژوهشگران این تحقیق بر این باورند که در این مناطق به علت کمبود امکانات اقتصادی، مردم توان برقراری ارتباط و مشارکت اجتماعی به شکل سازمان یافته را ندارند و ارتباط آنها عموماً از نوع ارتباط درون گروهی و ارتباط با اقوام و خویشاوندان و روابط جانبی ناشی از وجود آنها می‌باشد. به عقیده آنها، ضعف مشارکتی باعث به وجود آمدن شرایطی شده است که فراگیری فقر را تثبیت می‌کند و ضعف قابلیت‌ها در کنار ضعف بودن مشارکت، هم باعث اضافه شدن آسیب‌های اجتماعی شده است و هم قابلیت‌هایی که می‌تواند بروز و ظهور داشته باشد را پنهان می‌کند و اجازه نمی‌دهد، ظرفیت‌های بالقوه‌ای که وجود دارد، خودنمایی کند و شکوفا شود و در خدمت پیشرفت و توسعه قرار گیرد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۱). از دیگر مصداق‌های عینی و مشاهده شده توسط محقق در خصوص ضعف بودن مشارکت در سطح شهرستان‌های جوانرود و روانسر، می‌توان به کاهش مشارکت مردم در انجمن‌ها، جلسات، برنامه‌ها و اموری اشاره کرد که هدف آنها اتخاذ تصمیماتی است که بتواند سرنوشت مردم یک منطقه و در بعد وسیع‌تر یک کشور را تغییر دهد و ناگفته پیداست، طرح‌هایی که در سطح تصمیم‌گیری مشارکت آنها ضعیف باشد، در مرحله اجرا نیز چندان موفقیتی ندارد. این آمارها نشان از مسأله بودن مشارکت اجتماعی در جامعه مورد مطالعه دارد. همچنین، شهرستان‌های روانسر و مخصوصاً جوانرود، شهرستان‌های مرزی می‌باشد که دارای یک اجتماع سنتی و در حال گذار هستند، دارای زمینه‌های ایلی- عشایری و طایفه‌ای می‌باشند و اکثریت ساکنین این مناطق دارای مذهب سنتی (فرقه شافعی) می‌باشند که این موارد نیز بر روند مشارکت اجتماعی آنها تأثیرگذار است. در پژوهش حاضر می‌خواهیم بدانیم میزان مشارکت اجتماعی شهروندان شهرستان‌های جوانرود و روانسر در چه وضعیتی می‌باشد؟ و عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی را در این شهرستان‌ها که جزء مناطق کمتر توسعه یافته (براساس مصوبه هیأت وزیران سال ۱۳۸۸) استان کرمانشاه می‌باشد، مورد مطالعه و آزمون قرار دهیم تا مشخص شود که چه عواملی بر کاهش مشارکت اجتماعی شهروندان شهرستان‌های جوانرود و روانسر تأثیر گذاشته‌اند؟

۲- پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش شامل پژوهش‌های تجربی و ملاحظات نظری تحقیق می‌باشد، که به ترتیب به توضیح آنها می‌پردازیم.

۲-۱: پیشینه تجربی

پژوهش‌های تجربی مطرح شده در این تحقیق با توجه به موضوع مورد بررسی تحقیق و نزدیک به آن مورد مطالعه و تحلیل قرار گرفته‌اند. نیازی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله «بررسی میزان اعتماد اجتماعی و پایداری نسبت به تمایل مشارکت اجتماعی شهروندان شهر کاشان» که با روش پیمایشی و با ابزار پرسشنامه انجام شده است، بیان کردند، متغیرهای اعتماد اجتماعی و پایداری به ترتیب ۲۲ درصد و ۱۵ درصد از عامل تمایل به مشارکت اجتماعی را تبیین می‌کند. بنابراین متغیرهای اعتماد اجتماعی و پایداری بر تمایل به مشارکت اجتماعی مؤثرند و می‌توان تمایل به مشارکت را بر اساس این متغیرها تبیین نمود.

فاضلی، شهرام، ادیمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

نتایج آزمون تی نشان داد که وضعیت اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی در بین شهروندان شهر کاشان متوسط و در حد مطلوب و وضعیت پایداری در بین شهروندان شهر کاشان در حد نامطلوب و ضعیف می‌باشد.

آقاجانی رفاه و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله «تحلیل بر هم کنش عوامل تأثیر گذار در مشارکت اجتماعی در نظریه شبکه کنشگر لاتور با استفاده از روش کیفی زمینه‌ای در بازار تاریخی تبریز» که با رهیافت کیفی از نوع گزند تئوری انجام شده است، بیان کردند، ارتقای مؤلفه فضایی بازار تاریخی تبریز در گرو افزایش آگاهی بازاریان و ایجاد نقش مثبت برای آنها در انواع تصمیم‌گیری‌های مختلف است. فرآیند ایجاد فرصت‌های برابر، منجر به تقویت آگاهی شهروندان می‌شود و به جایگاه مردم به مثابه راه‌حل، ارج نهاده می‌شود. در این بین تقویت ساختارهای اقتصادی و همچنین تقویت حس تعلق خاطر می‌تواند نقشی دو چندان را ایفا نماید. ندایی و شریفی (۱۴۰۱) در مقاله «رابطه انگیزه مشارکت در ورزش‌های همگانی و اضطراب اجتماعی اندام با مشارکت ورزشی دانشجویان دختر دانشگاه‌های شهرستان خوانسار» که با روش پیمایشی از نوع توصیفی-همبستگی انجام شده است، بیان کردند، بین انگیزه مشارکت در ورزش‌های همگانی و اضطراب اجتماعی اندام رابطه منفی معنادار، بین انگیزه مشارکت در ورزش‌های همگانی و مشارکت ورزشی رابطه مثبت و معنادار و بین اضطراب اجتماعی اندام و مشارکت ورزشی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین، انگیزه مشارکت (۰/۲۹۷) در ورزش‌های همگانی و اضطراب اجتماعی اندام (۰/۳۳۵) پیش‌بین مناسبی برای مشارکت ورزشی دانشجویان دختر بود.

جمالی حاجی حسن سفلی و نعمت الهی بناب (۱۴۰۰) در مقاله «بررسی و ارزیابی نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان در دستیابی به اهداف توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر تبریز)» که با روش پیمایشی از نوع توصیفی و تحلیلی انجام شده است. بیان کردند، مشارکت شهروندان در توسعه پایدار شهری در شهر تبریز از وضعیت متوسط برخوردار است. بین مشارکت شهروندان و توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد و ارتقای پایگاه اجتماعی-اقتصادی شهروندان تا حد زیادی در میزان علاقه‌مندی شهروندان به مشارکت در توسعه پایدار شهری مؤثر است. شاه زیدی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله «عملکرد کودکان در فعالیت‌های مشارکتی محیط‌زیستی؛ موردکاوی محله سنبلستان اصفهان» که با رهیافت کیفی از نوع اقدام پژوهشی (مشاهده و مصاحبه) انجام شده است، بیان کردند، مرزبندی‌های پررنگ جنسیتی در خانواده‌ها، نبود الگوهای مشارکتی در خانه و مدرسه، معنادار نبودن مشارکت برای کودکان و ناتوانی در قدرشناسی، بخشی از دلایلی هستند که کودکان نمی‌توانند در یک فعالیت مشارکتی عملکرد مطلوبی داشته باشند. استمرار در تمرین مشارکت بسیاری از موانع بر سر راه کار مشارکتی مانند وجود نداشتن مسئولیت‌پذیری، اصرار بر آشناگزینی و ناتوانی در ارزیابی سهم و ... را کاهش می‌دهد.

مقیم (۱۳۹۹) در مقاله خود با عنوان «مطالعه جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت‌پذیری اجتماعی و فرهنگی (مطالعه موردی: شهروندان شهر یزد)» که با روش پیمایشی از نوع توصیفی و همبستگی انجام شده است، بیان کرد، متغیرهای وضعیت درآمدی، تأهل و تحصیلات افراد بر مشارکت‌پذیری تأثیری ندارند و متغیرهای سطح اعتماد اجتماعی، میزان بهره‌مندی از رسانه‌ها، جنسیت و سن رابطه معناداری با مشارکت‌پذیری دارند. تولیا^۱ و همکاران (۲۰۲۲) در مقاله «ارزیابی کیفی یک برنامه مداخله‌ای برای تقویت مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان اجرا شده توسط معلمان مدارس ابتدایی یونانی و پرتغالی» که با رهیافت کیفی (مصاحبه) انجام شده است، بیان کردند، مداخله در بهبود مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان و جو کلی کلاس درس موفق تلقی می‌شود. مزایای خاص برای دانش‌آموزان دارای معلولیت و برای کسانی که از پیشینه‌های نژادی یا قومیتی اقلیت هستند، دارد. به طور کلی، برنامه فرزند شیپ^۲ به عنوان یک مداخله آسان برای اجرای با ساختار و محتوای مرتبط تلقی می‌شود و به عنوان بسیار امیدوارکننده در تقویت مشارکت اجتماعی همه دانش‌آموزان ارزیابی می‌شود. هانگ^۳ و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله «مزایا و موانع: یک مطالعه کیفی در مورد مشارکت اجتماعی آنلاین در میان سالمندان بیوه در جنوب غربی چین» که با رهیافت کیفی (مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و عمیق) انجام شده است، بیان کردند، مشارکت اجتماعی افراد مسن بیوه در جنوب غربی چین شروع به ادغام در دنیای دیجیتال کرده است. اگرچه موانع و چالش‌هایی در مشارکت اجتماعی آنلاین وجود دارد، اما سالمندان بیوه

1. Toulia.
2. Friend-ship.
3. Hong.

فاضلی، شهرام، ادهمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

می‌توانند از مزایای آن بهره‌مند گردند، زیرا می‌تواند به عنوان یک اقدام مهم برای تسهیل زندگی رضایت‌بخش و پیری موفق مورد استفاده قرار گیرد. بی‌شک مشارکت اجتماعی آنلاین در آینده قابل پیش‌بینی به یک روند تبدیل خواهد شد. خانواده، دوستان و متخصصان مراقبت‌های بهداشتی باید توجه بیشتری به نیازهای مشارکت اجتماعی آنلاین در سالمندان بپوشانند باشند و حمایت کافی از آنها را ارائه دهند.

کیویماکی و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله «مشارکت والدین در معاینات بهداشت مدارس برای فرزندان نوجوان خود در فنلاند» که با روش پیمایشی انجام شده است، بیان کردند، مشارکت والدین در معاینات بهداشتی مدرسه می‌تواند، بهزیستی نوجوانان را ارتقا دهد. کمتر از نیمی از نوجوانان مشارکت والدین را گزارش کردند. عدم مشارکت با شکایات روزانه سلامتی، نوشیدن زیاد الکل، تحصیلات پایین مادر، مشکلات بحث با والدین و سابقه مهاجرت دانش‌آموزان همراه بود. پسران و آنهایی که هم با مادر و هم با پدر زندگی نمی‌کردند، خطر بیشتری برای عدم مشارکت والدین داشتند. نوجوانان مبتلا به بیماری طولانی مدت یا مورد آزار و اذیت، بیشتر مشارکت را گزارش کردند. یورنته^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله «مشارکت اجتماعی در علم: دیدگاه سازمان‌های جامعه مدنی اسپانیا» که با رهیافت کیفی (مصاحبه نیمه ساختاریافته) انجام شده است، بیان کردند، یافته‌های پژوهش در خصوص رابطه فعلی بین سازمان‌های جامعه مدنی و سیستم تحقیقاتی نشان می‌دهد که (الف) سازمان‌های جامعه مدنی عمدتاً در یک لحظه تحقیقاتی در علم مشارکت می‌کنند و از پتانسیل خود بی‌اطلاع هستند. (ب) کمبود منابع، دانش متقابل و توانایی‌ها را به عنوان موانعی برای مشارکت سازمان‌های جامعه مدنی شناسایی می‌کنیم. (ج) نیاز به تقویت پیوند بین سازمان‌های جامعه مدنی و پژوهش از طریق آموزش در روش‌های مشارکتی و مهارت‌های ارتباطی، ترویج تحقیقات مشارکتی، افزایش درک متقابل و همسویی تحقیقات و اهداف سازمان‌های جامعه مدنی وجود دارد.

هیس^۲ و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله «علوم شهروندی در مدارس: پیش‌بینی‌ها و پیامدهای مشارکت در تحقیقات سیاسی داوطلبانه» که با روش پیمایشی با ابزار پرسشنامه انجام شده است، بیان کردند، زنان، علاقه‌مندتر به لحاظ سیاسی و علمی و نوجوانان کارآمدتر از نظر علمی، انگیزه بیشتری برای یادگیری از این پروژه داشتند. اثربخشی علم نیز به طور مثبت با انگیزه پاداش خارجی (یعنی برنده شدن جایزه) مرتبط بود. هم یادگیری و هم انگیزه پاداش خارجی، احتمال مشارکت را افزایش دادند. پیش و پس اندازه‌گیری بیشتر نشان داد که مشارکت در پروژه، اندکی علاقه علمی را افزایش می‌دهد، اما کارایی علمی را افزایش نمی‌دهد. با این حال، علاقه و کارآمدی سیاسی را هم افزایش داد. داده‌ها کاهش اثربخشی علمی و علاقه را در کسانی که در پروژه شرکت نکردند، نشان داد، که نشان‌دهنده شکاف فزاینده در مشارکت علمی نوجوانان است. تاکنون تحقیقات گوناگونی در خصوص مشارکت اجتماعی در بین گروه‌های مختلف در داخل و خارج کشور انجام شده است که به بررسی و تأثیر سایر متغیرها بر مشارکت اجتماعی و برعکس پرداخته‌اند، لیکن پژوهش‌های انجام شده در حوزه مشارکت اجتماعی در ایران، بیشتر در مناطق و شهرهای توسعه یافته و با ساختار و بافت منسجم انجام شده است و کمتر در مناطق توسعه‌نیافته و سنتی به بحث در خصوص مشارکت اجتماعی پرداخته شده است و به ندرت تحقیقی در خصوص عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (با عوامل مذهبی و مناسبات قومی) در مناطق محروم انجام شده است، که در این زمینه خلاءهای پژوهشی احساس شد و از این لحاظ که تحقیق در یک بافت متفاوت (توسعه نیافته) انجام شده است، دارای نوآوری است بنابراین، این‌ها می‌تواند وجه تمایز این تحقیق با سایر تحقیقات باشد.

۲-۲: ملاحظات نظری

مبانی نظری این تحقیق از آرا صاحب نظران مکتب نوسازی قدیم و روانشناسان اجتماعی گرفته شده است. اندیشمندان مکتب نوسازی قدیم بر تمایز و تفکیک دو نوع جامعه سنتی و مدرن تأکید دارند، آنها برای جامعه مدرن یک سری ویژگی‌ها قائل هستند که از آن جمله می‌توان، داشتن تکنولوژی‌های مدرن، ثبات سیاسی، اقتصاد پیشرفته، سازمان‌های اجتماعی با وظایف تفکیک شده، بالا بودن سطح بهداشت و درمان و تحصیلات را برشمرد. متناسب با این ویژگی‌های بیرونی و عینی، طرز تفکر و رفتار اجتماعی

1. Llorente.

2. Heiss.

فاضلی، شهرام، ادهمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

افراد نیز دچار دگرگونی شده و مشارکت اجتماعی و سیاسی آنان تغییر می‌کند. در مقابل این جوامع، جامعه سنتی قرار دارد که هنوز به سطح توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نرسیده‌اند و مشکلات و مسائل ناشی از عدم توسعه، سبب مشارکت کم‌رنگ در زمینه‌های اجتماعی و سیاسی می‌گردد. تحقیقاتی که در این زمینه انجام شده است، نشان می‌دهد جوامع توسعه‌یافته و افرادی که از لحاظ اجتماعی و اقتصادی در مراتب بالاتری قرار دارند، انگیزه‌های بیشتری برای مشارکت اجتماعی و سیاسی دارند (نوروزی و بختیاری، ۱۳۸۸: ۲۵۲-۲۵۱). دانیال لرنر^۱ با بررسی‌هایی که در زمینه نوسازی انجام داده است به دنبال اشاعه فرآیندهایی است که موجبات نوسازی کشورهای صنعتی را فراهم کرده است. او دو نوع جامعه را مد نظر دارد که ویژگی‌های اساسی آنها با هم متفاوت است: جامعه سنتی و جامعه جدید. به نظر وی در جامعه سنتی، سطح تحصیلات و سواد، دسترسی به رسانه‌های جمعی، شهرنشینی و در نهایت روابط اجتماعی نسبت به شهر ضعیف‌تر و کم‌رنگ‌تر است و در نتیجه مشارکت اجتماعی و سیاسی در بین آنها وجود ندارد. لرنر متغیرهای ذکر شده را در جامعه جدید و مدرن پیدا می‌کند و از آن به عنوان یک جامعه مشارکتی نام می‌برد. وی تفاوت بین جامعه سنتی و مدرن را در این متغیرهای مشارکتی می‌بیند و بر این اساس بین جوامع، تفکیک و تمایز قائل می‌شود و اعتقاد دارد، سبک جامعه سنتی و مدرن به فراوانی مشارکت بستگی دارد (زارع و روهنده، ۱۳۹۴: ۷۳).

به اعتقاد کولین^۲، توسعه برخاسته از ساختار اجتماعی جوامع است. وی آماده بودن اذهان و داشتن انگیزه‌های شخصی را در تحقق مشارکت و توسعه مؤثر می‌داند و بر آن تأکید دارد. مشارکت اجتماعی مؤثر، مستلزم داشتن انگیزه‌های شخصی است و قبل از اینکه مشارکت عینیت پیدا کند مستلزم داشتن ذهنیت مناسب است که بایستی آن را در تفکرات، عقاید و فرهنگ عامه مردم جستجو کرد، به این منظور و برای درونی کردن فرهنگ مشارکت باید تفکرات قالبی و پیش‌ساخته‌های ذهنی را متحول و دگرگون کرد و این امر را نمی‌توان جز با کار فرهنگی انجام داد (نوروزی و بختیاری، ۱۳۸۸: ۲۵۵-۲۵۴).

لیپست^۳ تلاش می‌کند براساس متغیرهای اجتماعی پدیده مشارکت و عدم مشارکت گروه‌های مختلف را در پویای اجتماعی تبیین کند و پدیده شرکت یا عدم شرکت اقشار و گروه‌های مختلف را بر اساس عضویت و مشارکت فعال در انواع گروه‌ها و سازمان‌های اجتماعی بررسی کند. وی در پژوهش خود در کشورهای مختلف، به بررسی ویژگی‌های اجتماعی افرادی که مشارکت بیشتری دارند، پرداخته است. «این ویژگی‌ها عبارتند از: منزلت اجتماعی بالا، متأهل بودن، درآمد بالا، فعالیت سیاسی، تحصیلات بالا، شغل بهتر، نژاد سفید، مردان، افراد میانسال، اعضای شوراها و سازمان‌های عمومی» (بیانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۸). به اعتقاد هلی^۴ مشارکت اجتماعی همان مشارکت افراد در گروه‌ها و جمع‌های خارج از خانواده و در عرصه سیاسی شامل مشارکت در گروه‌های فشار و احزاب سیاسی است. این مشارکت داوطلبانه که با عضویت فعال افراد توأم است و شامل مشارکت افراد در گروه‌های خارج از خانواده و گروه‌های فشار و سازمان سیاسی می‌باشد، هلی آنها را دو بخش تقسیم می‌کند: ۱- مشارکت رسمی یا نهادی که شامل مشارکت در انجمن‌ها، سازمان‌ها، باشگاه‌ها یا کلوپ‌ها می‌باشد؛ ۲- مشارکت غیرنهادی یا غیررسمی، شامل مشارکت در گروه‌هایی با فاصله‌های اجتماعی نامنظم مثل گروه‌های خیریه که برای کمک به افراد خاص و محرومان تشکیل شده است و یا شرکت در فعالیت‌هایی که به صورت سازمان یا مؤسسه نیستند، ولی می‌توان روی آنها حساب باز کرد و نسبتاً دائمی‌اند، مثل گروه‌های تفریحی و موسیقی و ... (هلی، ۲۰۰۱ به نقل از پیراوری، ۱۳۹۵: ۱۴۰).

از میان نظریه‌پردازان کلاسیک توسعه و نوسازی، از راجرز^۵ می‌توان به عنوان جامعه‌شناسی نام برد که تأکیدش بر متغیرهای فردی و عناصر نظام شخصیتی افراد بوده و در قالب بحث خرده فرهنگ دهقانی و روستایی به بررسی برنامه‌های نوگرایی و مشارکت و عدم مشارکت در میان دهقانان و روستاییان پرداخته است. راجرز در تحلیل خود بر ویژگی‌های روانی، انگیزشی و فردی تأکید داشته و عقیده دارد از لحاظ روانی بایستی نوعی آمادگی برای پذیرش تغییرات نو و جدید در افراد وجود داشته باشد که آنها را تحت عنوان وجه‌نظر مطرح می‌کند. به نظر وی عناصری همانند ارزش‌ها، انگیزه‌ها و وجه‌نظرها - که در قالب خرده فرهنگ دهقانی طرح شده‌اند- عناصر اصلی و کلیدی برای فهم رفتار افراد به شمار می‌آیند. او عناصر خرده فرهنگ دهقانی را

1. Lerner.
2. Colin.
3. Lipset.
4. Helly.
- 5 - Rogerz

فاضلی، شهرام، ادهمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

عناصری می‌داند که مانع پذیرش تغییرات جدید، نوآوری و همچنین نوسازی، تجدد و مشارکت اجتماعی می‌باشد. این عناصر عبارتند از: عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی، فقدان نوآوری، تقدیرگرایی، پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات، عدم توانایی چشم پوشی از منافع آنی به خاطر منافع آتی، کم‌اهمیت دادن به عامل زمان، خانواده‌گرایی، وابستگی به قدرت دولت، محلی‌گرایی و فقدان همدلی (موسوی، ۱۳۸۴: ۳۰۴). اگر بخواهیم به جایگاه مشارکت در نظریه راجرز اشاره کنیم، از برآیند نظر وی این گونه استنباط می‌شود که مشارکت مترادف توسعه است و می‌توان مشارکت را عنصر کلیدی در فرآیند توسعه به حساب آورد، که به واسطه آن می‌توان به پیشرفت و توسعه دست یافت و سنت و عناصر خرده فرهنگ دهقانی نیز مانع رسیدن به مشارکت اجتماعی و توسعه می‌باشد. راجرز تقدیرگرایی را میزانی از درک و فهم افراد، نسبت به عدم توانایی‌شان در زمینه کنترل آینده و حوادث مربوط به آن می‌داند. او با انجام تحقیقات تجربی خود در مورد عنصر تقدیرگرایی در جامعه دهقانی، به این نتیجه رسید که دهقانان، سرنوشت را قدرت مطلق و بی‌چون و چرا در تعیین کردن موفقیت و بدبختی‌های خود می‌دانند و از آنجایی که دهقانان بر این باورند که جدال با طبیعت به منظور ارتقا سطح زندگانی‌شان سخت و دشوار است، بنابراین هر وقت، خود دهقانان یا همسایگان آنها موفقیت و پیشرفتی در زندگی به دست می‌آورند، آن را ناشی از حکمت الهی و دخالت قوای ماورایی می‌دانستند. راجرز بر این باور است که دهقانان در مورد کنترل کردن حوادث آینده دارای وجه نظرات و عقایدی مانند صبر و تسلیم، نرمش و فرار، بدگمانی و بی‌ارادگی هستند و در نهایت او به این نتیجه رسید که روحیه تقدیرگرایی یکی از عناصری است که مانع تغییر، نوسازی و تجدد در میان دهقانان می‌شود (ازکیا، ۱۳۷۰: ۵۹). یکی از مهم‌ترین و تاثیرگذارترین برداشت‌های مثبت از تقدیرگرایی، تحلیل تاریخی - تطبیقی ماکس وبر است که در بررسی نقش اعتقاد به تقدیر ازلی در آیین کالونیسم، آن را مبنای شکل‌گیری عقلانیت و توسعه سرمایه‌داری می‌داند. به بیان دیگر، اعتقاد به تقدیر ازلی در آیین کالونیسم، منجر به نوعی زهد اخلاق و پرهیزکاری شد و این زهد اخلاق تضمین‌کننده سه وظیفه مهم است: اولین وظیفه، کار است. بر این اساس، بیکاری، تنبلی و ابطال وقت از گناهان کبیره شمرده می‌شود. البته منظور از کار، انجام دادن هر کاری نیست، بلکه کار بایستی مفید و در خدمت فرآیند تولید باشد. دومین وظیفه اینکه، افراد با ایمان بایستی از زندگی سخت و دشوار برخوردار باشند. بنابراین اگر فرد مؤمن در جریان کار، مال و ثروتی به دست آورد، نبایستی آن را در راه تجمل‌گرایی، لذت‌طلبی و رفاه به کارگیری کند، بلکه ثروت بایستی مجدد در راه فعالیت‌های تولیدی به کارگیری شود. سومین وظیفه، توجه داشتن به علم تجربی است. در آیین کالونیسم داشتن علم تجربی ابزاری برای درک آثار خداوند می‌باشد و هر فرد مؤمن بایستی از حداقل آموزش برخوردار باشد (مؤدنی و بهشتی دوست، ۱۳۹۶: ۷۶-۷۷). هلی (۱۹۷۷) با چند دسته از عوامل، مشارکت اجتماعی را تبیین و تشریح می‌کند: ۱. عواملی که با ویژگی‌های فردی مانند پایگاه اجتماعی و اقتصادی افراد در جامعه مرتبط است و سبب می‌شود تا هر برنامه‌ریزی شخصی مانند امید به اشتغال، پیشرفت نسبت به والدین، امید به آینده و آموزش و یا هر فعالیت اجتماعی مفید تلقی شود؛ ۲. گروه سنی؛ ۳. سطح تحصیلات؛ ۴. زمینه‌های خانوادگی مانند میزان مشارکت والدین، محل سکونت، محیط اجتماعی شدن و وضعیت تأهل؛ ۵. جنسیت و سویه‌گیری‌های جنسی. به عقیده هلی، به دلیل اینکه این عوامل، فرصت‌هایی را برای کارهای داوطلبانه و همکاری‌های چندجانبه فراهم می‌کند، تعیین‌کننده است و می‌توانند راه‌کارهایی را برای فعالیت‌های اجتماعی در بعد محلی و به خصوص برای جوانان فراهم کند (فهیمی، ۱۳۸۹: ۲۵). در بحث تأثیر طبقه اجتماعی افراد بر مشارکت آنها در جامعه، هانتینگتون^۱ بر این باور است که به دست آوردن منزلت‌های اجتماعی بالاتر، احساس توانمندی و نگرش‌هایی را در افراد ایجاد می‌کند که این نگرش‌ها تمایل دارند تا بر تصمیم‌گیری‌های دستگاه‌های عمومی تأثیر بگذارند. در مجموع این عوامل ذهنی می‌تواند مشوق افراد برای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی باشد. در این حالت داشتن منزلت اجتماعی بالاتر و احساس توانمندی و اثرگذاری سیاسی به‌عنوان متغیرهای میانی، مشوق مشارکت اجتماعی و سیاسی به حساب می‌آید. (نوروزی و بختیاری، ۱۳۸۸: ۲۶۵).

با در نظر گرفتن مهم‌ترین متغیر این تحقیق (مشارکت اجتماعی)، این پرسش مطرح می‌گردد که چه نسبتی بین تقدیرگرایی و مشارکت اجتماعی وجود دارد؟ تقدیرگرایی می‌تواند واکنش‌های متفاوتی را نسبت به مشارکت اجتماعی ایجاد کند، تقدیرگرایی از یک طرف می‌تواند تمایلات محافظه‌کارانه‌ای را به وجود می‌آورد و افراد را متقاعد می‌کند که به قضا و قدر راضی باشند و ابتکار عمل را از افراد می‌گیرد و باعث می‌شود، افراد خود را در رسیدن به اهداف و آمال و آرزوهایشان سرزنش نکنند، که موجب

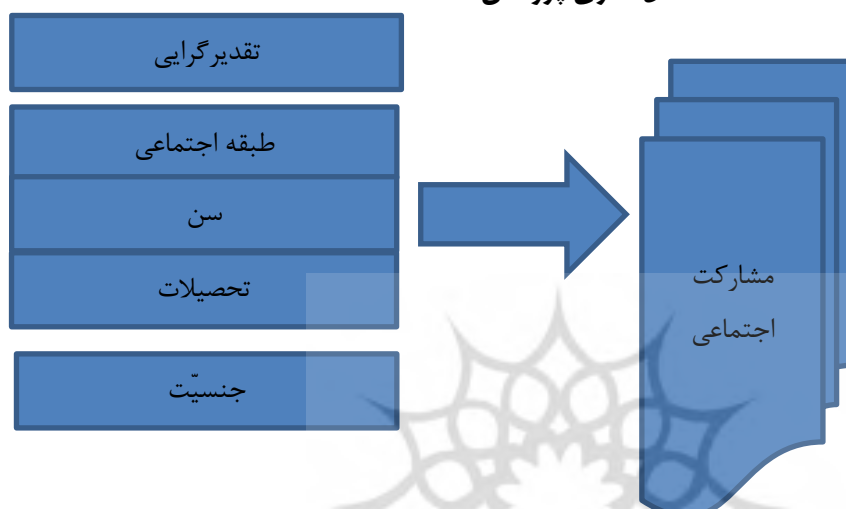
1. Huntington.

فاضلی، شهرام، ادیمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

واکنش منفی افراد به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی می‌شود. همچنین تقدیرگرایی می‌تواند منجر به روابط مثبت بین فردی، انسجام، همکاری و همیاری و وابستگی متقابل اعضا شود و می‌تواند مشوق افراد برای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی باشد. عامل تقدیرگرایی با داشتن قواعد اخلاقی و زهد اخلاق سبب می‌شود بر سخت‌کوشی و پشتکار تاکید گردد، ممنوعیت‌های شدید برای اسراف وضع گردد، کار توأم با نظم و ترتیب آموزش داده شود، روحیه کارفرمایی ایجاد شود و ثروت مجدد در کسب و کار سرمایه گذاری شود. بنابراین، می‌توان گفت عنصر تقدیرگرایی با اصولی اخلاقی و قواعدی که به همراه دارد، می‌تواند موجب فرصت‌های اقتصادی، توسعه، پیشرفت و مشارکت اجتماعی شود و زمانی که این اصول اخلاقی را نداشته است، نتیجه‌ای نیز در بر ندارد. این اصول اخلاقی مرز بین پیشرفت و عدم پیشرفت در مناطق مختلف است. در مقام بررسی سعی می‌شود مفهوم تقدیرگرایی و نقش آن در مشارکت اجتماعی شهروندان مشخص شود.

مدل نظری پژوهش

شکل (۱) مدل نظری پژوهش

۳- فرضیه‌های پژوهش

- فرضیه ۱: اگر تقدیرگرایی در افراد افزایش یابد، میزان مشارکت اجتماعی آنها کاهش خواهد یافت.
- فرضیه ۲: هرچه افراد از نظر طبقه اجتماعی در سطح بالایی قرار داشته باشند، میزان مشارکت اجتماعی در آنها افزایش می‌یابد.
- فرضیه ۳: اگر سن افراد افزایش یابد، میزان مشارکت اجتماعی آنها افزایش خواهد یافت.
- فرضیه ۴: هرچه افراد از نظر تحصیلات در سطح بالایی قرار داشته باشند، میزان مشارکت اجتماعی در آنها افزایش می‌یابد.
- فرضیه ۵: جنسیت افراد بر میزان مشارکت اجتماعی آنها تأثیرگذار است، مردان بیشتر از زنان در مشارکت اجتماعی نقش دارند.

۳- روش پژوهش

تحقیق حاضر از حیث اهداف تحقیق، تبیینی، از نظر کاربرد، کاربردی، از نظر روش، پیمایشی، از لحاظ میزان ژرفایی، پهنانگر^۱ است. براساس نوع داده و تحلیل نیز، کمی (پیمایشی) است و به لحاظ زمانی مقطعی است. جمعیت تحقیق در این پژوهش را کلیه شهروندان بالای ۱۸ سال ساکن در شهرستان‌های جوانرود و روانسر تشکیل می‌دهند که براساس آخرین سرشماری انجام شده (سال ۱۳۹۵) به تعداد ۱۲۲۸۲۶ نفر (شهرستان جوانرود با ۲ بخش و ۱۰۱ روستا با جمعیت ۷۵۱۶۹ و شهرستان روانسر نیز با دو بخش و ۱۳۹ روستا، با جمعیت ۴۷۶۵۷ نفر) می‌باشند. حجم نمونه در این تحقیق با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شد و تعداد آن ۳۸۴ نفر به دست آمد، که ۳۸۴ نفر مجموع دو شهر خواهد بود و پرسشنامه به تناسب جمعیت بین ۲ شهر تقسیم شده است. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، نمونه‌گیری خوشه‌ای - چند مرحله‌ای متناسب با حجم نمونه است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه بوده است. برابر جدول (۱) و با توجه به روش نمونه‌گیری انتخاب شده، در مرحله اول بین کلیه محله‌های

1. extensive.

فاضلی، شهرام، ادیمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

شهرستان جوانرود (محله فرهنگیان فاز ۱، محله فرهنگیان فاز ۲، محله فرهنگیان فاز ۳، محله پاسداران، شهرک سلیم‌زاده، محله بیمارستان، محله باباجانی، محله هلالیه، محله سنجابی، شهرک دادگستری، شهرک علیزاده، محله شاهرودی، محله قرگه، محله مسکن مهر مولوی و محله مسکن مهر هلالیه) که ۱۵ محله می‌باشد، قرعه‌کشی گردید و یک محله یعنی محله فرهنگیان فاز ۳ از بین قرعه‌ها انتخاب گردید. در مرحله دوم بین کلیه کوچه‌های محله فرهنگیان فاز ۳ (چنار ۱، چنار ۲، شمشاد ۱، شمشاد ۲، سرو ۱، سرو ۲، نارون ۱، نارون ۲) که ۸ کوچه می‌باشد، قرعه‌کشی گردید و ۴ کوچه (شمشاد ۱، شمشاد ۲، چنار ۲ و نارون ۱) از بین قرعه‌ها انتخاب گردید، که با مراجعه به درب منازل به اتفاق یک نفر دستیار آماری بومی، تمام‌شماری انجام شد. در مرحله بعد، بین کلیه روستاهای شهرستان جوانرود (۱۰۱ روستا) نیز قرعه‌کشی گردید و از بین قرعه‌ها ۱ روستا یعنی روستای سرود سفلی، انتخاب شد که با مراجعه به روستای مذکور تمام‌شماری انجام شد. با توجه به اینکه نمونه‌گیری خوشه‌ای - چند مرحله‌ای متناسب با حجم نمونه، به عنوان روش نمونه‌گیری انتخاب شده بود، از بین ۷۵۱۶۹ نفر جمعیت شهرستان جوانرود، تعداد ۵۴۳۵۴ نفر در شهر (۷۲ درصد جمعیت) ساکن بودند. بنابراین ۷۲ درصد پرسشنامه‌ها، یعنی تعداد ۱۴۴ پرسشنامه به شهرستان جوانرود اختصاص پیدا کرد و ۲۸ درصد پرسشنامه‌ها یعنی تعداد ۵۶ پرسشنامه به روستای انتخاب شده (روستای سرود سفلی) اختصاص یافت. برابر جدول (۱) در شهرستان روانسر نیز، در مرحله اول بین کلیه محله‌های آن شهرستان (محله کامیاران، محله گرمه‌خانی، محله خیابان بهار، محله هواشناسی، محله تازه آباد، محله فرهنگیان قدیم و جدید ۳ فاز، محله زمین شهری، محله بلوار معلم، شهرک ویس‌القرن و شهرک گل سفید) که ۱۰ محله می‌باشد، قرعه‌کشی گردید و ۱ محله یعنی محله هواشناسی از بین قرعه‌ها انتخاب گردید، سپس در مرحله دوم، با توجه به کوچک بودن محله و کم بودن تعداد کوچه‌های آن، کلیه کوچه‌های محله هواشناسی (کوچه شقایق ۶، کوچه شهیده فیروزه رضایی، کوچه خیام ۴، کوچه شقایق ۸، کوچه شهید مولود کرمی و کوچه ربیوار ۲) که ۶ کوچه می‌باشد، تمام‌شماری شد. در مرحله بعد، بین کلیه روستاهای شهرستان روانسر (۱۳۹ روستا) قرعه‌کشی گردید و از بین قرعه‌ها یک روستا یعنی روستای ده‌لیلی انتخاب شد که با مراجعه به روستای مذکور تمام‌شماری انجام شد. با توجه به اینکه نمونه‌گیری خوشه‌ای - چند مرحله‌ای متناسب با حجم نمونه به عنوان روش نمونه‌گیری انتخاب شده بود، از بین ۴۷۶۵۷ نفر جمعیت شهرستان روانسر، تعداد ۲۸۰۸۵ نفر در شهر (۵۹ درصد جمعیت) ساکن بودند، بنابراین ۵۹ درصد پرسشنامه‌ها یعنی تعداد ۱۱۸ پرسشنامه به شهرستان روانسر اختصاص پیدا کرد و ۴۱ درصد پرسشنامه‌ها یعنی تعداد ۸۲ پرسشنامه به روستای انتخاب شده (روستای ده لیلی) اختصاص یافت.

جدول (۱) نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انجام شده در سطح شهرستان‌های جوانرود و روانسر

تعداد خوشه‌ها و نمونه‌ها		خوشه‌ها و نمونه‌ها	مراحل قرعه‌کشی
شهرستان جوانرود	شهرستان روانسر		
۱۵	۱۰	کل محله‌های شهر	مرحله اول در سطح شهرها
۱	۱	محله‌های انتخاب شده	
۸	۶	کل کوچه‌های محله انتخاب شده	مرحله دوم در سطح شهرها
۴	۶	کوچه‌های انتخاب شده از محله منتخب	
۱۴۴	۱۱۸	نمونه‌ها از کوچه‌های منتخب	
۱۰۱	۱۳۹	کل روستاها	مرحله اول در سطح روستاها
۱	۱	روستاهای انتخاب شده	
۵۶	۸۲	نمونه‌ها از روستای منتخب	
۲۰۰	۲۰۰	تعداد کل نمونه‌های انتخاب شده در سطح شهر و روستا	

در پژوهش حاضر متغیرهای مستقل شامل تقدیرگرایی، طبقه‌اجتماعی، تحصیلات، سن و جنسیت است و متغیر وابسته، مشارکت اجتماعی است که به تعریف نظری و عملیاتی آنها می‌پردازیم. تعریف نظری مشارکت اجتماعی: تعریف نظری ما از این متغیر با الهام از تعریف هلی عبارت است از مشارکت افراد در گروه‌ها و جمع‌های خارج از خانواده و در عرصه سیاسی شامل مشارکت در گروه‌های فشار و احزاب سیاسی است. این مشارکت داوطلبانه که با عضویت فعال افراد توأم است و شامل مشارکت افراد در گروه‌های خارج از خانواده، گروه‌های فشار و سازمان سیاسی می‌باشد، هلی آنها را دو بخش تقسیم می‌کند:

- ۱- مشارکت رسمی یا نهادی که شامل مشارکت در انجمن‌ها، سازمان‌ها، باشگاه‌ها یا کلوپ‌ها می‌باشد؛
- ۲- مشارکت غیر رسمی یا غیررسمی شامل مشارکت در گروه‌هایی با فاصله‌های اجتماعی نامنظم مثل گروه‌های خیریه که برای کمک به افراد خاص و محرومان تشکیل شده است و یا شرکت در فعالیت‌هایی که به صورت سازمان یا مؤسسه نیستند، ولی می‌توان روی آنها حساب باز کرد و نسبتاً دائمی‌اند، مثل گروه‌های تفریحی و موسیقی و ... (هلی، ۲۰۰۱ به نقل از پیراهری، ۱۳۹۵: ۱۴۰).

تعریف عملیاتی مشارکت اجتماعی: مشارکت اجتماعی براساس تعریف هلی عملیاتی شده است که شامل مشارکت رسمی و غیررسمی می‌باشد. منظور از مشارکت رسمی، مشارکت در سازمان‌ها، انجمن‌ها و کلوپ‌ها (باشگاه‌ها) است. برای سنجش مشارکت رسمی از ۵ گویه محقق ساخته استفاده شده است که شامل: (۱) شرکت در فعالیت‌های بسیج؛ (۲) شرکت در انجمن اولیا و مربیان؛ (۳) مشارکت در تعاونی‌های شهری و روستایی؛ (۴) شرکت در نماز جماعت؛ (۵) شرکت در راهپیمایی‌ها می‌باشد که در یک طیف پنج‌گزینه‌ای با نمرات مشخص (خ زیاد (۴)، زیاد (۳)، تا حدودی (۲)، کم (۱) و خیلی کم (۰)) پرسیده شده است. منظور از مشارکت غیررسمی، مشارکت‌های اتفاقی (نامنظم) و مشارکت پایدار است. برای سنجش مشارکت غیررسمی از ۴ گویه محقق ساخته استفاده شده است که شامل: (۱) کمک به مردم آسیب دیده در رفع مشکلات مانند زلزله و ...؛ (۲) پرداخت صدقه و کمک به افراد مستمند؛ (۳) مشارکت در مراسم عزا و شادی بستگان، همسایگان و هم‌محله‌ای‌ها؛ (۴) مشارکت در فعالیت عمرانی محلی مثل ساخت مساجد و اماکن مذهبی و ... می‌باشد که در یک طیف پنج‌گزینه‌ای با نمرات مشخص (خ زیاد (۴)، زیاد (۳)، تا حدودی (۲)، کم (۱) و خیلی کم (۰)) پرسیده شده است. تعریف نظری تقدیرگرایی: تعریف نظری ما از این متغیر با الهام از تعریف راجرز عبارت است از مجموعه باورهایی که افراد در مورد شانس، بخت و اقبال و عدم دخالت در تعیین سرنوشت دارند. به طوری که اعتقاد به این گونه باورها، آنها را از تلاش برای تغییر در اوضاع و شرایط زندگی باز می‌دارد (نوروزی و بختیاری، ۱۳۸۸: ۲۹۵). تعریف عملیاتی تقدیرگرایی: تقدیرگرایی بر اساس تعریف راجرز عملیاتی شده است. در تحقیق حاضر تقدیرگرایی به معنای اعتقاد به سرنوشت و پذیرفتن امور مرتبط با سرنوشت، بدون چون و چرا است. در واقع می‌توان گفت فرد تقدیرگرا معتقد است که هر چه در زندگی اتفاق می‌افتد مبتنی است بر شانس و اقبال و تصادف. برای سنجش متغیرهای تقدیرگرایی از ۳ گویه استاندارد شده پژوهشگران خارجی (راجرز، مک‌کله‌لند^۱ و ...) و داخلی (ازکیا، محسنی تبریزی، غفاری و ...) پس از بومی‌سازی، استفاده شده است. گویه‌های این متغیر شامل: (۱) سرنوشت هر فردی قبل از تولدش معین گردیده و روی پیشانی‌اش نوشته شده است؛ (۲) هر فردی برای یافتن همسر خوب و یا کار مناسب باید آدم خوش‌شانسی باشد؛ (۳) طلاق یا عدم سازش زوجین به سرنوشت بستگی دارد. که در یک طیف پنج‌گزینه‌ای با نمرات مشخص (خ زیاد (۴)، زیاد (۳)، تا حدودی (۲)، کم (۱) و خیلی کم (۰)) پرسیده شده است. تعریف نظری طبقه اجتماعی: به بخشی از اعضای جامعه که از نظر ثروت، حیثیت، ارزش‌های مشترک، فعالیت‌های اجتماعی و تعلقات شخصی با دیگر بخش‌های جامعه تفاوت دارد، طبقه اجتماعی اطلاق می‌گردد (نوروزی و بختیاری، ۱۳۸۸: ۲۵۹).

تعریف عملیاتی طبقه اجتماعی: برای سنجش متغیر طبقه اجتماعی از ۳ سوال استفاده شده است. سطح درآمد، تحصیلات و شغل به عنوان آیتم‌هایی برای تعیین طبقه اجتماعی افراد به کار گرفته شده است.

تعریف نظری سطح تحصیلات: به میزان تحصیلات افراد در طول مقاطع مختلف تحصیلی اطلاق می‌گردد که افراد با تحصیل خود در نظام رسمی آموزش و پرورش به دست می‌آورند.

تعریف عملیاتی سطح تحصیلات: سطح تحصیلات در مقیاس ترتیبی و با پرسش از میزان تحصیلات افراد در هفت سطح بی‌سواد، ابتدایی، سیکل، دیپلم، کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد و بالاتر عملیاتی شده است.

1. McClelland.

فاضلی، شهرام، ادیمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

تعریف نظری سن: سنی که یکی از ویژگی‌های اصلی ساخت و ترکیب جمعیت است و آن تعداد سال‌ها و ماه‌ها و روزهایی است که از عمر یک فرد می‌گذرد (کاکایی، ۱۳۹۲: ۸۸).

تعریف عملیاتی سن: سن با یک سوال باز از سن افراد عملیاتی شده است.

تعریف نظری جنسیت: منظور مرد یا زن بودن پاسخگویان است (کاکایی، ۱۳۹۲: ۸۸).

تعریف عملیاتی جنسیت: جنسیت با پرسش از زن و مرد بودن پاسخگویان عملیاتی شده است.

پایایی^۱ ابزار تحقیق با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ^۲ مورد آزمون قرار گرفت که با انجام پیش آزمون^۳ مقدار آلفای کرونباخ متغیرها که شامل مشارکت رسمی (۰/۷۹۰)، مشارکت غیررسمی (۰/۷۰۸) و تقدیرگرایی (۰/۷۱۲) می‌باشد، مشخص شد و نشان داد که سؤالات پرسشنامه از پایایی خوبی برخوردار است. اعتبار^۴ ابزار تحقیق با استفاده از اعتبار صوری^۵ بدست آمد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شده است در بخش آمار توصیفی با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی، پژوهشگر داده‌های جمع‌آوری شده را توصیف و در بخش استنباطی جهت تعیین همبستگی متغیر مشارکت اجتماعی با متغیرهای تقدیرگرایی و طبقه اجتماعی از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری استفاده شده است.

۴- تحلیل یافته‌ها

یافته‌های پژوهش شامل یافته‌های توصیفی و استنباطی می‌باشد که به شرح و تحلیل آنها می‌پردازیم.

۴-۱- یافته‌های توصیفی:

برای توصیف نتایج تحقیق از جدول (۲) استفاده شده است که نتایج در قالب آن نشان داده شده است.

جدول (۲) توزیع درصد فراوانی پاسخگویان به تفکیک تحصیلات، جنسیت، سن و طبقه اجتماعی

نام متغیر	طبقات متغیر	فراوانی	درصد	درصد معتبر
تحصیلات	بیسواد	۷	٪ ۱/۸	٪ ۱/۸
	ابتدایی	۱۹	٪ ۴/۹	٪ ۴/۹
	سیکل	۴۱	٪ ۱۰/۷	٪ ۱۰/۷
	دیپلم	۱۰۲	٪ ۲۶/۶	٪ ۲۶/۶
	کاردانی	۵۰	٪ ۱۳/۰	٪ ۱۳/۰
	کارشناسی	۱۲۵	٪ ۳۲/۶	٪ ۳۲/۶
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۴۰	٪ ۱۰/۴	٪ ۱۰/۴
جنسیت	مرد	۲۴۱	٪ ۶۲/۸	٪ ۶۲/۸
	زن	۱۴۳	٪ ۳۷/۲	٪ ۳۷/۲
سن	۳۰ سال و کمتر از ۳۰ سال	۱۷۸	٪ ۴۶/۴	٪ ۴۶/۴
	۳۱ تا ۴۰ سال	۱۲۵	٪ ۳۲/۶	٪ ۳۲/۶
	۴۱ تا ۵۰ سال	۵۸	٪ ۱۵/۱	٪ ۱۵/۱
	بالاتر از ۵۰ سال	۲۳	٪ ۶/۰	٪ ۶/۰
طبقه اجتماعی	پایین	۱۵۳	٪ ۳۹/۸	٪ ۳۹/۸
	متوسط	۱۱۱	٪ ۲۸/۹	٪ ۲۸/۹
	بالا	۱۲۰	٪ ۳۱/۳	٪ ۳۱/۳

1. reliability.
2. cronbach's alpha.
3. pre-test.
4. validity.
5. content validity.

فاضلی، شهرام، ادهمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

مطابق جدول (۲)، در بررسی حاضر از بین ۳۸۴ پاسخگوی مورد مطالعه در شهرستان‌های جوانرود و روانسر ۱/۸ درصد بیسواد، ۴/۹ درصد ابتدایی، ۱۰/۷ درصد سیکل، ۲۶/۶ درصد دیپلم، ۱۳/۰ درصد کاردانی، ۳۲/۶ درصد کارشناسی و ۱۰/۴ درصد دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر بودند. در مجموع می‌توان گفت بیشتر پاسخگویان دارای تحصیلات دانشگاهی بودند. در خصوص وضعیت جنسیت پاسخگویان ملاحظه می‌گردد ۶۲/۸ درصد مرد و ۳۷/۲ درصد زن بودند. در مجموع می‌توان گفت بیشتر پاسخگویان مرد بودند. در خصوص وضعیت سن پاسخگویان، ملاحظه می‌گردد ۴۶/۴ درصد ۳۰ سال و کمتر از ۳۰ سال، ۳۲/۶ درصد ۳۱ تا ۴۰ سال، ۱۵/۱ درصد ۴۱ تا ۵۰ سال و ۶/۰ درصد بالاتر از ۵۰ سال بودند. در مجموع می‌توان گفت بیشتر پاسخگویان در گروه سنی ۳۰ سال و کمتر از ۳۰ سال بودند. در خصوص متغیر طبقه اجتماعی که از ترکیب متغیرهای شغل، تحصیلات و درآمد سنجیده شده است، ۳۹/۸ درصد دارای طبقه اجتماعی پایین، ۲۸/۹ درصد دارای طبقه اجتماعی متوسط، ۳۱/۳ درصد دارای طبقه اجتماعی بالا بودند و در مجموع می‌توان گفت بیشتر پاسخگویان دارای طبقه اجتماعی پایین بودند.

جدول (۳) توزیع درصد پاسخگویان به تفکیک هر یک از متغیرها

نام متغیر	طبقات متغیر	فراوانی	درصد	درصد معتبر	میانگین
مشارکت اجتماعی رسمی	پایین	۱۸۰	۴۶/۱۹	۴۶/۱۹	متوسط به پایین
	متوسط	۱۴۵	۳۷/۱۸	۳۷/۱۸	
	بالا	۵۹	۱۵/۱۴	۱۵/۱۴	
مشارکت اجتماعی غیررسمی	پایین	۳۸	۹/۹	۹/۹	متوسط به بالا
	متوسط	۱۵۹	۴۱/۴	۴۱/۴	
	بالا	۱۸۷	۴۸/۷	۴۸/۷	
مشارکت اجتماعی (رسمی و غیررسمی)	پایین	۱۰۰	۲۶/۰	۲۶/۰	متوسط
	متوسط	۱۹۹	۵۱/۸	۵۱/۸	
	بالا	۷۸۵	۲۲/۱	۲۲/۱	
تقدیرگرایی	پایین	۱۶۳	۴۲/۴	۴۲/۴	متوسط به پایین
	متوسط	۱۵۱	۳۹/۳	۳۹/۳	
	بالا	۷۰	۱۸/۲	۱۸/۲	

مطابق جدول (۳)، در خصوص متغیر مشارکت اجتماعی رسمی از بین ۳۸۴ پاسخگوی مورد مطالعه ۴۶/۹ درصد پاسخگویان دارای مشارکت اجتماعی رسمی پایین، ۳۷/۸ درصد دارای مشارکت اجتماعی رسمی متوسط و ۱۵/۴ درصد دارای مشارکت اجتماعی رسمی بالا بودند. میانگین متغیر مشارکت اجتماعی رسمی، متوسط به پایین است. در خصوص متغیر مشارکت اجتماعی غیررسمی ۹/۹ درصد دارای مشارکت اجتماعی غیررسمی پایین، ۴۱/۴ درصد دارای مشارکت اجتماعی غیررسمی متوسط و ۴۸/۷ درصد دارای مشارکت اجتماعی غیررسمی بالا بودند. میانگین متغیر مشارکت اجتماعی غیررسمی متوسط به بالا است. در خصوص متغیر مشارکت اجتماعی که از ترکیب متغیرهای مشارکت رسمی و غیررسمی سنجیده شده است، ۲۶ درصد دارای مشارکت اجتماعی پایین، ۵۱/۸ درصد دارای مشارکت اجتماعی متوسط و ۲۲/۱ درصد دارای مشارکت اجتماعی بالا بودند. میانگین متغیر مشارکت اجتماعی متوسط است. در خصوص متغیر تقدیرگرایی، ۴۲/۴ درصد دارای تقدیرگرایی پایین، ۳۹/۳ درصد دارای تقدیرگرایی متوسط و ۱۸/۲ درصد دارای تقدیرگرایی بالا بودند. میانگین متغیر تقدیرگرایی متوسط به پایین است.

۴-۲- یافته‌های استنباطی:

۴-۲-۱- آزمون فرضیه‌ها:

برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از آزمون‌های دو متغیره و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است و برای بررسی آزمون‌های چند متغیره از تحلیل رگرسیون استفاده شده است که نتایج آنها آورده شده است.

جدول (۴) نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای تقدیرگرایی و طبقه اجتماعی با مشارکت اجتماعی

متغیر وابسته	متغیرهای مستقل	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری	ضریب تعیین
مشارکت اجتماعی	تقدیرگرایی	۰/۲۲۸	۰/۰۰	۰/۰۵
	طبقه اجتماعی	۰/۵۵	۰/۲۸۵	۰/۳۰
	سن	۰/۳۳۰	۰/۰۰	۰/۱۱

آزمون فرضیه ۱: اگر تقدیرگرایی در افراد افزایش یابد، میزان مشارکت اجتماعی آنها کاهش خواهد یافت. براساس جدول (۴)، نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان داد، بین میزان تقدیرگرایی و مشارکت اجتماعی پاسخگویان همبستگی وجود دارد. میزان ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای تقدیرگرایی و مشارکت اجتماعی ۰/۲۲۸، حجم نمونه ۳۸۴ نفر، سطح معناداری ۰/۰۰ و سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌باشد. جهت رابطه بین تقدیرگرایی و مشارکت اجتماعی مثبت است، شدت همبستگی به دست آمده در حد کم است، ضریب تعیین ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد متغیر تقدیرگرایی، ۵ درصد از واریانس مشارکت اجتماعی را تبیین می‌کند. نتایج نشان می‌دهد با افزایش میزان تقدیرگرایی، مشارکت اجتماعی تا حد کمی افزایش پیدا خواهد کرد.

فرضیه ۲: هرچه افراد از نظر طبقه اجتماعی در سطح بالایی قرار داشته باشند، میزان مشارکت اجتماعی در آنها افزایش می‌یابد. براساس جدول (۴)، نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان داد بین متغیر طبقه اجتماعی و مشارکت اجتماعی کل پاسخگویان همبستگی وجود ندارد، میزان ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای طبقه اجتماعی و مشارکت اجتماعی ۰/۵۵، حجم نمونه ۳۸۴ نفر و سطح معناداری ۰/۲۸۵ می‌باشد.

فرضیه ۳: اگر سن افراد افزایش یابد، میزان مشارکت اجتماعی آنها افزایش خواهد یافت. مطابق جدول (۴) و براساس آزمون همبستگی پیرسون ملاحظه می‌گردد که بین متغیر سن و مشارکت اجتماعی کل پاسخگویان همبستگی وجود دارد. میزان ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای سن و مشارکت اجتماعی ۰/۳۳۰، حجم نمونه ۳۸۴ و سطح معناداری ۰/۰۰ می‌باشد. جهت رابطه بین متغیر سن و مشارکت اجتماعی مثبت است. شدت همبستگی به دست آمده در حد کم و ضعیف است. ضریب تعیین ۰/۱۱ است که نشان می‌دهد متغیر سن، ۱۱ درصد از واریانس مشارکت اجتماعی را تبیین می‌کند. نتایج نشان می‌دهد با افزایش میزان سن، مشارکت اجتماعی تا حد کمی افزایش پیدا خواهد کرد.

فرضیه ۴: هرچه افراد از نظر تحصیلات در سطح بالایی قرار داشته باشند، میزان مشارکت اجتماعی در آنها افزایش می‌یابد. براساس جدول (۵)، برای بررسی رابطه بین تحصیلات و مشارکت اجتماعی کل پاسخگویان با توجه به عدم همگن بودن واریانس‌ها، از آزمون ولچ و براون فورسیت استفاده شده است. سطح معناداری این آزمون‌ها بین متغیرهای سطح تحصیلات و مشارکت اجتماعی به ترتیب ۰/۰۰۸ و ۰/۰۴۸ می‌باشد، نتایج نشان داد که رابطه معناداری بین میزان تحصیلات و مشارکت اجتماعی کل پاسخگویان وجود دارد.

جدول (۵) بررسی رابطه بین تحصیلات و مشارکت اجتماعی

نام متغیر	طبقات متغیر	تعداد	میانگین	سطح معناداری آزمون ولچ	سطح معناداری آزمون براون فورسیت
تحصیلات	بیسواد	۷	۲۱/۱۴	۰/۰۰۸	۰/۰۴۸
	ابتدایی	۱۹	۲۱/۲۱		
	سیکل	۴۱	۱۹/۳۴		
	دیپلم	۱۰۲	۱۷/۳۱		

فاضلی، شهرام، ادیمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر). فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

		۱۷/۸۶	۵۰	کاردانی
		۱۶/۵۷	۱۲۵	کارشناسی
		۱۹/۲۰	۴۰	کارشناسی ارشد و بالاتر

فرضیه ۵: جنسیت افراد بر میزان مشارکت اجتماعی آنها در جامعه تاثیرگذار است. مردان بیشتر از زنان در مشارکت اجتماعی نقش دارند. براساس آزمون تی مستقل، تفاوت معنی‌داری بین جنسیت و مشارکت اجتماعی در بین کل پاسخگویان مرد و زن وجود دارد. سطح معناداری ۰/۰۰، درجه آزادی ۳۸۲ و مقدار t برابر با ۴/۱۰۵ می‌باشد. میانگین نمره مردان ۱۹/۰۸۳۰ و زنان ۱۵/۶۹۲۳ است و این تفاوت از جنبه آماری معنی‌دار است.

جدول (۶) بررسی رابطه بین جنسیت و مشارکت اجتماعی

معناداری	T	میانگین	تعداد	متغیر مستقل جنسیت	متغیر وابسته مشارکت اجتماعی
۰/۰۰۰	۴/۱۰۵	۱۹/۰۸۳۰	۲۴۱	مرد	کل پاسخگویان
		۱۵/۶۹۲۳	۱۴۳	زن	

۴-۲-۲- رگرسیون چند متغیره:

تحلیل رگرسیون این امکان را برای محقق فراهم می‌کند تا تغییرات متغیر وابسته را از طریق متغیرهای مستقل پیش‌بینی و سهم هر یک از متغیرهای مستقل را در تعیین متغیر وابسته تبیین کند. برای اندازه‌گیری میزان تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیرهای مستقل از آزمون تحلیل رگرسیون چند متغیره و متد همزمان^۱ استفاده شده است. مطابق جدول (۷) مقدار ضریب همبستگی چندگانه ۰/۳۹۳ به دست آمده است که نشان‌دهنده همبستگی ضعیف بین مقادیر واقعی و مقادیر مشاهده شده متغیر وابسته است. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۱۴۶ است و این بدین معناست که متغیرهای مستقل مدل توانسته‌اند ۱۴/۶ درصد از واریانس متغیر وابسته را پیش‌بینی کنند. به عبارت دیگر، ۱۴/۶ درصد از سهم واریانس متغیر مشارکت اجتماعی ناشی از متغیرهای مستقل (تقدیرگرایی، سن، تحصیلات و جنسیت) است.

جدول (۷) خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره

شاخص های آماری	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین شده	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد تخمین
مقادیر	۰/۳۹۳	۰/۱۵۵	۰/۱۴۶	۷/۳۷۹۱۳

مطابق جدول (۸) نتایج نشان داد که متغیر سن با ضریب بتای استاندارد شده ۰/۲۷۰ با جهت تأثیر و پیش‌بینی‌کنندگی مثبت در مرتبه اول و متغیر تقدیرگرایی با ضریب بتای استاندارد شده ۰/۱۹۴ با جهت تأثیر و پیش‌بینی‌کنندگی مثبت در مرتبه دوم بر مشارکت اجتماعی اثر دارند. متغیرهای جنسیت و تحصیلات تأثیر معناداری ندارند.

جدول (۸) میزان تاثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

سطح معناداری	مقدار T	ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده		متغیرها
		Beta	Std. Error	B	
۰/۰۰۰	۳/۸۱۰	۰/۱۹۴	۰/۱۲۷	۰/۴۸۶	تقدیرگرایی
۰/۰۱۹	-۲/۳۵۸	-۰/۱۱۷	۰/۸۱۹	-۱/۹۳۲	جنسیت
۰/۰۰۰	۵/۳۷۲	۰/۲۷۰	۰/۴۴۴	۲/۳۵۸	سن

1. Enter.

فاضلی، شهرام، ادیمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر). فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

تحصیلات	۰/۱۷۵	۰/۲۷۸	۰/۰۳۲	۰/۶۳۱	۰/۵۲۸
---------	-------	-------	-------	-------	-------

۵- بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی در شهرستان‌های کمتر توسعه یافته جوانرود و روانسر انجام شده است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد میزان مشارکت اجتماعی در سطح شهرستان‌های مورد مطالعه در سطح متوسط است که با نتایج پژوهش‌های نیازی و همکاران (۱۴۰۱) و جمالی حاجی حسن سفلی و نعمت الهی بناب (۱۴۰۰) همسو می‌باشد. با توجه به اینکه متغیر مشارکت اجتماعی از ترکیب متغیرهای مشارکت رسمی و غیررسمی سنجیده شده است، با بررسی‌های انجام شده و به صورت دقیق می‌توان گفت میزان مشارکت غیررسمی در این جوامع در سطح متوسط به بالا می‌باشد. برعکس میزان مشارکت رسمی آنها در سطح متوسط به پایین می‌باشد که نشان می‌دهد شهروندان چندان تمایلی به مشارکت در فعالیت‌های رسمی ندارند. با توجه به اینکه دغدغه این پژوهش، پایین بودن میزان مشارکت مردم بویژه مشارکت رسمی می‌باشد، دماسنج مشارکت اجتماعی در این مناطق با میزانی که نشان می‌دهد، می‌تواند هشدار برای مسؤولان باشد تا با داشتن راهکارهای مناسب از سقوط بیشتر مشارکت اجتماعی جلوگیری کنند. مشارکت‌های غیررسمی از قدیم در میان عشایر، روستاییان و حتی شهرنشین‌ها وجود داشته و مشارکت در مراسمات عزا و شادی و کمک به مردم آسیب دیده و پرداخت صدقه و ... از طریق خانواده و اطرافیان در وجود افراد نهادینه شده است و سبب شده تا بعد غیررسمی مشارکت پررنگ‌تر از بعد رسمی باشد و بروز و ظهور بیشتری داشته باشد. بنابراین نتایج این تحقیق با بسترهای تاریخی و فرهنگی در جامعه ما سنخیت دارد، اما مشارکت در کارهای رسمی به آگاهی و آموزش نیاز دارد و آموزش و بالا بردن سطح اطلاعات، دانش و آگاهی افراد می‌تواند سبب بالارفتن مشارکت آنها در بعد رسمی گردد. اهمیت و ارزش بالای مشارکت رسمی در سطح جامعه باید به صورت مستقیم و غیرمستقیم در وجود افراد نهادینه شود، به گونه‌ای که افراد از زمان کودکی روحیات مشارکت‌پذیری را داشته باشند و این ارزش‌ها از طریق خانواده و مدارس در وجود آنها نهادینه و درونی شود تا بتوانند در فعالیت‌های رسمی مانند انجمن‌ها و تعاونی‌ها و ... مشارکت داشته باشند. عنصر تقدیرگرایی مطابق با نظر راجرز در منطقه مورد مطالعه وجود دارد، اما در خصوص ارتباط این عنصر با مشارکت اجتماعی، نتایج نشان می‌دهد این عنصر مبنا و محرکی برای مشارکت اجتماعی می‌باشد که عکس آرا راجرز و صاحب‌نظران مکتب نوسازی قدیم می‌باشد که وجود عناصر خرده فرهنگ بومی را مانع توسعه می‌دانستند. یافته‌ها نشان‌دهنده تقدیرگرایی متوسط به پایین در سطح جامعه مورد مطالعه است که تا حدودی نظر راجرز و دیگر صاحب‌نظران مکتب نوسازی قدیم را تأیید می‌کند، اما در خصوص ارتباط این عنصر با مشارکت اجتماعی نتایج نشان می‌دهد، بین تقدیرگرایی با مشارکت اجتماعی رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد و با افزایش میزان تقدیرگرایی، مشارکت اجتماعی افزایش پیدا می‌کند. بنابراین، برخلاف نظر راجرز و همسو با نظر ماکس وبر، تقدیرگرایی مردم این منطقه باعث سوق دادن آنها به سمت فعالیت‌های مشارکتی شده است. در پاسخ به این سؤال که چرا و چگونه تقدیرگرایی بر مشارکت اجتماعی مؤثر است؟ می‌توان گفت در مشارکت‌هایی که منشأ آنها تقدیرگرایی می‌باشد، تقدیرگرایی با اصول و قواعد اخلاقی که با خود به همراه دارد، مبنای مشارکت اجتماعی می‌باشد و سبب می‌شود تا عنصر تقدیرگرایی به منبعی برای مشارکت اجتماعی بدل شود.

تقدیرگرایی برخاسته از متن آموزه‌های دینی و مذهبی مردمان مناطق مورد مطالعه، با اصول و قواعدی که با خود به همراه دارد، در وهله اول اشاعه دهنده کار و تلاش، پشتکار، همیاری و همکاری و مشارکت اجتماعی برای رسیدن به اهداف می‌باشد. در مواردی که مردم نمی‌توانند ضمن بهره‌برداری از حداکثر امکانات خود و مشارکت جمعی، در برابر مصیبت‌ها و سختی‌ها و در جدالی که بین طبیعت و دهقان در طول زمان به وجود آمده، بر مشکلات غلبه کنند، صبر به خرج می‌دهند، به تقدیر راضی می‌شوند و آرامش می‌گیرند و عنصر تقدیرگرایی مردم را متقاعد می‌کند که باید به رضای خدا و سرنوشتی که برایشان مقدر شده است، راضی باشند. مطالعه انجام شده توسط هارا^۱ در مورد عنصر تقدیرگرایی در میان دهقانان مسلمان بنگالی نیز نتایج کاملاً متضادی با آنچه راجرز بیان کرده است، داشته است و موارد پیش گفته شده در این پژوهش را تأیید می‌کند. هارا به تقدیر و

1. Hara.

فاضلی، شهرام، ادھمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۰۳-۲۱۹.

تدبیر در میان آنها اشاره می‌کند و آن را معادل اخلاق پروتستان در اروپا غربی می‌داند که باعث رشد و پیشرفت شد، وی بر این باور است افراد معتقد به تدبیر ملزم هستند که حداکثر تلاش و کوشش خود را در بهره‌برداری از امکاناتی که به آنها واگذار شده است، داشته باشند و در صورتی که نتوانستند به اهداف خود برسند، باید به تقدیر و محدودیت‌های مقرر شده و امکاناتی که خداوند در اختیار آنها گذاشته است، راضی باشند (ازکیا، ۱۳۷۰: ۷۴-۷۳). همچنین، نتایج حاصل از گویه‌های متغیر تقدیرگرایی نیز تأیید می‌کند که اعتقاد مردمان جامعه مورد مطالعه به تقدیرگرایی، برخاسته از مذهب و متن آموزه‌های دینی می‌باشد که باعث می‌شود که افراد اتفاقات و سرنوشت خود را به خواست و اراده خداوند و نیروهای مابعدالطبیعه نسبت دهند و این اعتقاد به تقدیرگرایی که نشأت گرفته از دین و مذهب می‌باشد، باعث افزایش مشارکت اجتماعی شده است، همان‌گونه که مطالعه بلا نشان داد که مذهب توکواوا، به طور مستقیم بر آیین‌ها و اخلاقیات اقتصادی و به صورت غیرمستقیم، از طریق نظام سیاسی و خانواده، تأثیر مطلوبی بر عقلانیت و توسعه اقتصادی در ژاپن داشته است (ازکیا، ۱۳۹۶: ۶۴). اعتقاد به تقدیرگرایی در این مناطق با اصول و قواعدی که با خود به همراه دارد، باعث توسعه و مشارکت اجتماعی شده است.

در رابطه با نقش تحصیلات و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی نتایج نشان می‌دهد که بین تحصیلات با مشارکت اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد که با نظریه لیپست و هلی (۱۹۷۷) که معتقدند میزان مشارکت اجتماعی افراد تحصیل کرده بیشتر از سایرین است و سواد نقش مثبتی بر مشارکت اجتماعی دارد و افراد فرهیخته و تحصیل کرده عام‌گراتر هستند، همسو می‌باشد و با نتایج پژوهش مقیمی (۱۳۹۹) ناهمسو می‌باشد. در رابطه با نقش سن و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی نتایج نشان می‌دهد که بین سن با مشارکت اجتماعی رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد و با افزایش سن، میزان مشارکت اجتماعی افزایش پیدا می‌کند که با نظریه لیپست که معتقد است میزان مشارکت اجتماعی افراد میانسال نسبت به سایرین بیشتر است و هلی (۱۹۷۷) که معتقد است متغیر سن فرصت‌هایی را برای کارهای داوطلبانه و همکاری‌های چندجانبه فراهم می‌کند و تعیین‌کننده است و همچنین نتایج پژوهش مقیمی (۱۳۹۹) همسو می‌باشد. براساس نظر لیپست افراد با منزلت‌های اجتماعی بالا یعنی مشاغل بالادست، تحصیلات بالا و درآمد بالا از مشارکت اجتماعی بالاتری نسبت به سایر طبقات اجتماعی برخوردارند. همچنین هانتینگتون معتقد است کسانی که دارای منزلت اجتماعی بالاتر هستند، مشارکت اجتماعی بیشتری دارند. یافته‌های این تحقیق رابطه معناداری برای تأیید این فرضیه که «هرچه افراد از نظر طبقه اجتماعی در سطح بالایی قرار داشته باشند، میزان مشارکت اجتماعی در آنها افزایش می‌یابد» نشان نداد بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که بین طبقه اجتماعی و مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد و بین مشارکت اجتماعی طبقات مختلف تفاوت معناداری وجود ندارد. در رابطه با نقش جنسیت و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی، نتایج نشان می‌دهد که بین جنسیت با مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد و میزان مشارکت اجتماعی مردان بیشتر از زنان است که با نظریات لیپست و هلی (۱۹۷۷) که معتقدند میزان مشارکت مردان بیشتر از زنان است و مردان فرصت بیشتری برای کارهای داوطلبانه دارند و نتایج پژوهش مقیمی (۱۳۹۹) همسو می‌باشد. البته بایستی به تفاوت‌های زنان و مردان در زمینه مشارکت و محدودیت‌هایی که زنان برای مشارکت اجتماعی رسمی دارند، در برنامه‌ریزی‌ها توجه بیشتری شود تا گام‌های بلندتری در زمینه توسعه برداشته شود. برای توسعه و مشارکت در سطح این مناطق بایستی بر فرهنگ و سنت‌ها (ارزش‌ها، باورها و هنجارها) تکیه کرد. نشر و ترویج سیاست‌های صاحب‌نظران مکتب‌نوسازی قدیم، بدون توجه به خرده‌فرهنگ‌های بومی و بافت فرهنگی و اجتماعی این مناطق نمی‌تواند نتایج سودمندی به ارمغان آورد و حاصلی جز از دست دادن مشارکت مردم و گروه‌های اجتماعی ندارد. توسعه جریانی چندبعدی است که نباید فقط توسط دولت و مسؤولین، بر مبنای الگوهای وارداتی و بدون توجه به پیشینه فرهنگی و اجتماعی منطقه برنامه‌ریزی شود، زیرا در این صورت به از بین رفتن فرهنگ و سنت‌ها می‌انجامد. پیوند میان الگوهای سنتی و جدید توسعه که با فرهنگ و ارزش‌های مردم منطقه سازگاری داشته باشد و از دانش بومی و چند هزار ساله مردمان ایرانی استفاده کند، می‌تواند موجب پیشرفت را فراهم آورد. اگر بخواهیم مشارکت مردم این منطقه را با توجه به عنصر تقدیرگرایی در امور مربوط به خودشان داشته باشیم، با توجه به قوت آموزه‌های دینی و مشارکت مردم این مناطق در اجتماعات مذهبی می‌توان بر اصول و ارزش‌های اخلاقی مانند زهد اخلاق، کار، مشارکت و همکاری تأکید کرد تا زمینه رشد و پیشرفت در سطح منطقه مورد مطالعه ایجاد شود. می‌توان از وحدت، انسجام و یکپارچگی به وجود آمده در بین گروه‌های مختلف اجتماعی که ناشی از وجود تجمعات مذهبی می‌باشد، استفاده کرد و افراد را در قالب گروه‌های مختلف و

فاضلی، شهرام، ادهمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر).

بنگاه‌های کوچک و زود بازده سازماندهی کرد و آنها را برای توسعه و مشارکت در سطح جامعه خودشان بسیج کرد به گونه‌ای که امور، به مردم و گروه‌های اجتماعی سپرده شود و دولت فقط نقش حمایتی و قابل‌گویی را ایفا کند و حمایت‌های لازم را در بحث‌های قانونی، مالی، حقوقی و ... داشته باشد تا توسعه و پیشرفت حاصل شود (منظور از گروه‌های مختلف اجتماعی، طبقه به معنای مارکسی آن که در این تحقیق آورده شده است، نیست، بلکه منظور سمن‌ها و گروه‌های محلی می‌باشد).

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

طراحی و ایده پردازی: شهرام فاضلی، عبدالرضا ادهمی، فیض‌الله نوروزی؛ روش‌شناسی و تحلیل داده‌ها: شهرام فاضلی، عبدالرضا ادهمی، فیض‌الله نوروزی؛ نظارت و نگارش نهایی: عبدالرضا ادهمی.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

- آقاجانی‌رفاه، رعنا؛ نوروز برازجانی، ویدا و نژاد ابراهیمی، احد. (۱۴۰۱). تحلیل برهم‌کنش عوامل تأثیرگذار در مشارکت اجتماعی در نظریه شبکه‌کنشگر لاتور با استفاده از روش کیفی زمینه‌ای در بازار تاریخی تبریز. *باغ نظر*، ۱۹(۱۰۷)، ۱۱۱-۱۲۶.
- ازکیا، مصطفی. (۱۳۷۰). *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی توسعه روستایی*. تهران: انتشارات اطلاعات.
- ازکیا، مصطفی. (۱۳۹۶). *جامعه‌شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران*. تهران: انتشارات اطلاعات.
- افشانی، سیدعلیرضا و جنتی‌فر، اکرم. (۱۳۹۵). مقایسه میزان مشارکت اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های دولتی و غیرانتفاعی شهر یزد. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۷(۳): ۷۳-۹۶.
- بیانی، فرهاد؛ دنکوب، غلامرضا و حسینی، سید یاسین. (۱۳۹۸). مطالعه عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی - فرهنگی دبیران مدارس راهنمایی شهر مشهد. *نشریه پویا در آموزش علوم انسانی*، ۵(۱۴): ۴۶-۶۷.
- پیراهری، نیر. (۱۳۹۵). بررسی مشارکت‌های اجتماعی رسمی و غیررسمی زنان در شهر تهران. *ویژه‌نامه زن و جامعه*، ۷: ۱۳۷-۱۵۶.
- جمالی‌حاجی‌حسن‌سغلی، عین‌الله و نعمت‌الهی‌بناب، سیمین‌دخت. (۱۴۰۰). بررسی و ارزیابی نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان در دستیابی به اهداف توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر تبریز). *برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری*، ۱۱(۱): ۹۵-۱۱۲.
- رضایی، امید؛ احمدی، وکیل و مرادی، علی. (۱۳۹۹). نقش فقر اقتصادی در مشارکت اجتماعی، سیاسی و آسیب‌های اجتماعی (مورد مطالعه: محلات محروم شهر جوانرود). *پژوهشنامه مددکاری اجتماعی*، ۷(۲۴): ۳۷-۶۶.
- زارع، بیژن و روهنده، مجید. (۱۳۹۴). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی - سیاسی مطالعه‌ای در باب شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرج. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۹(۲): ۶۴-۸۷.
- زبان‌دان، مریم. (۱۴۰۰). جدول تفکیکی میزان مشارکت استان‌ها در انتخابات ۲۸ خرداد ۱۴۰۰. *خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران*، قابل دسترس در: <https://www.irna.ir/news/84374531>. تاریخ مراجعه ۱۴۰۱/۱۱/۰۷.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمانشاه. (۱۳۹۹). *گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان کرمانشاه سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸*. تهران: سازمان برنامه و بودجه کشور.
- شاه‌زیدی، مهری؛ سفیری، خدیجه و ایمانی‌جاجرمی، حسین. (۱۴۰۰). عملکرد کودکان در فعالیت‌های مشارکتی محیط‌زیستی؛ موردکاوی فاضلی، شهرام، ادهمی، عبدالرضا و نوروزی، فیض‌الله. (۱۴۰۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهرستان‌های جوانرود و روانسر). *فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۵(۳): ۲۰۳-۲۱۹.

- محلّه سنبلستان اصفهان. جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۲(۲): ۱۵۱-۱۷۳.
- فرهادی، محمد. (۱۳۹۷). سرمایه‌ها و مشارکت اجتماعی در فضای دانشجویی. جامعه‌پژوهی فرهنگی، ۹(۱): ۹۹-۱۲۹.
- فهیمی، ربابه. (۱۳۸۹). بررسی ارتباط زمینه‌های خانوادگی با مشارکت اجتماعی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه تربیت معلم سبزوار). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام‌نور تهران مرکز.
- کاکایی، نورالدین. (۱۳۹۲). بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان شهر تهران در سال ۹۲. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه خوارزمی.
- مقیمی، اعظم. (۱۳۹۹). مطالعه جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مشارکت‌پذیری اجتماعی و فرهنگی (مطالعه موردی: شهروندان شهر یزد). فرهنگ یزد، ۲(۴): ۱۰۳-۱۳۴.
- مؤذنی، احمد و بهشتی‌دوست، علی. (۱۳۹۶). بررسی رابطه بازتولید فرهنگی و طبقه اجتماعی با تأکید بر تقدیرگرایی (سرپرستان خانوار شهر اصفهان). جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۷(۴): ۷۱-۹۴.
- موسوی، میرطاهر. (۱۳۸۴). تحلیل مشارکت اجتماعی در تهران (رویکرد خرده‌فرهنگ دهقانی راجرز). رفاه اجتماعی، ۵(۱۹): ۳۰۱-۳۳۰.
- ندایی، طاهره و شریفی، راضیه. (۱۴۰۱). رابطه انگیزه مشارکت در ورزش‌های همگانی و اضطراب اجتماعی اندام با مشارکت ورزشی دانشجویان دختر دانشگاه‌های شهرستان خوانسار. جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۳(۴): ۷۳-۹۴.
- نوروزی، فیض‌الله و بختیاری، مهناز. (۱۳۸۸). مشارکت اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. فصلنامه علمی راهبرد، ۱۷(۴): ۲۴۹-۲۶۹.
- نیازی، محسن؛ خدمتی، زین‌العابدین و خوش‌بیانی آرانی، فاطمه. (۱۴۰۱). بررسی میزان اعتماد اجتماعی و پایداری نسبت به تمایل مشارکت اجتماعی شهروندان شهر کاشان. مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۱۲(۴۳): ۱-۳۲.
- نیکخواه، هدایت‌الله و احمدی، زهرا سادات. (۱۳۹۶). بررسی عوامل فرهنگی-اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان شهر بندرعباس. فصلنامه مطالعات توسعه‌ی اجتماعی- فرهنگی، ۶(۱): ۱۵۹-۱۸۴.

References

- Heiss, R., Schmuck, D., Matthes, J and Eicher, C. (2021). Citizen Science in Schools: Predictors and Outcomes of Participating in Voluntary Political Research. *SAGE Open*, 11: 1-14.
- Hong, Y., Fu, J., Kong, D., Liu, S., Zhong, Z., Tan, J., & Luo, Y. (2021). Benefits and barriers: a qualitative study on online social participation among widowed older adults in Southwest China. *BMC Geriatr* 21, 450,1-10.
- Kivimäki, HM., Ståhl, TP., Joronen, KM., & Rimpelä, AH. (2021). Parents' Participation in School Health Examinations for Their Adolescent Children in Finland. *The Journal of School Nursing*, 0(0),1-11.
- Llorente, C., Revuelta, G., & Carrió, M. (2021). Social participation in science: Perspectives of Spanish civil society organizations. *Public Understanding of Science*, 30(1), 36-54.
- Touliá, A., Alves, S., Avramidis, E., Sanches-Ferreira, M & Silveira-Maia, M. (2022). Qualitative evaluation of an intervention programme fostering students' social participation implemented by Greek and Portuguese elementary school teachers. *International Journal of Educational Research Open*, Volume 3, 100205,1-8.